

Благородна Божинова

ЖЕРТВЕНО ПОКОЛЕНИЕ

Спомените на
една концлагеристка

БЪЛГАРСКА **ИСТОРИЯ**

© Благородна Божинова, *автор*

© Мирела Мишева, *редактор*

© г-р Теодор Борисов, *научен консултант*

© Ива Колева, *коректор*

© Александра Младенова, *графично оформление и корица*

„БИ 93“ ООД
София, 2020 г.

ISBN: 978-619-7496-55-0

Благородна Божинова

ЖЕРТВЕНО ПОКОЛЕНИЕ

Спомените на
една концлагеристка

София
2020

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ	9
ОТ ИДЕАЛИЗЪМ КЪМ ОТЧАЯНИЕ	13
ПОЛИТЕМИГРАНТСКОТО ДВИЖЕНИЕ В ЮГОСЛАВИЯ	15
ОРИСИЯТА НА ДАНЧО	31
СЪДБАТА НА КОЦЕ АРГИРОВ	40
СЕМЕЙСТВО ПАЛМАРОВИ	48
КОНФЕРЕНЦИЯ НА ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ЕМИГРАНТИ	51
СИЛАТА НА ЛЮБОВТА	59
РАЗПРАВАТА	68
В ПОГРЕБАЛНОТО ОТДЕЛЕНИЕ НА АДА	75
ЛАГЕРЪТ ГЕРОВО	77

НАЧАЛОТО НА КРАЯ	79
ЗАПОЗНАНСТВОТО МИ С ДЖОНИ	147
В ПОДЗЕМИЕТО БЕЗ МИЛИЦИОНЕРИ	150
ЛЪЖАТА ИЛИ МАГАЗИНИТЕ НА ГЕРОВО	161
МЕЖДУ ЖИВОТА И СМЪРТТА	168
НОВА ГОДИНА В ГЕРОВО	199
ДАВЕНЕ	204
СРЕЩА С МАРА И НАДКА	210
СРЕЩА С РИЛКА	221
РОЖДЕН ДЕН	226
НАДЕЖДАТА	230
КАПРИЗИТЕ НА СВОБОДАТА	237
ОСВОБОЖДЕНИЕ	239
КЪМ РОДИНАТА	251
С ПАМЕТТА НА СТРАДАНИЕТО	263

Посвещавам тази книга на идващите поколения.

*Пред съда на историята повдигам завесата
на злокобното мълчание на времето,
което мина през нас,
оставяйки следите на едно
модерно варварство.*

ПРЕДИСЛОВИЕ

След Втората световна война през 1945 година България бе приютила югославски деца, които хранеше и обличаше, а нашите деца бяха обречени на глад и мизерия.

По нареждане на Коминтерна от Москва в Пиринския край трябваше да се създаде македонска нация. Затова ни караха насила да се пишем македонци. Който не се признаваше за македонец, го затваряха или интернираха. В Пиринския край дойдоха от Югославия емисари, книжари, библиотекарите и започнаха да създават македонска нация. Те ни внушаваха, че в този край живеят само македонци.

Говореше се за федерация. Границите бяха отворени и се пееше песента „Сталин, Тито, Димитров“. От Пиринския край заминахме да следваме в Югославия 280 души на разменни начала. Ние щяхме да бъдем първите строители на новата федерация.

През 1948 година Югославия се отцепи от соцлагера и отношенията с България се развалиха. Нашето правителство ни отзова да се върнем в родината. Който не се завърна, бе обявен за родоотстъпник.

По това време в Македония надойдоха сърби и заеха службите, важни от политическо значение, като директори на радиото, директори в училищата, началници по учрежденията и министерствата. В училищата се изучаваше сръбски¹, който беше и официалният език. Македонският език се образува на маса от Венко

---

¹ В периода на СФР Югославия официалните държавни езици са три – сръбскохърватски, словенски и македонски (бел. ред.).

Марковски², Блаже Коневски³, Крумовски⁴ и др. За да е по-галече от българския език, сложиха повече сръбски думи. А Вардарска Македония наричаха Южна Сърбия...

Югославската пропаганда разнасяше навсякъде, че те строят нов социализъм, различен от сталинския, по-човечен и по-демократичен. Направиха ревизия на комунизма, отричайки го като прогресивен строй. Затова големи групи политически емигранти от другите социалистически страни прииждаха в Югославия. Най-много имаше избягали младежи, студенти, интелектуалци от България. Образува се политемигрантско движение. ООН отпусна 100 милиона долара за издръжка на политическите емигранти, но сръбите тези пари ги даваха на тези, които приемаха сръбско поданство. Останалите емигранти живееха в мизерия.

На всички, които останахме във Вардарска Македония, ни предложиха да приемем сръбско поданство. Тези от нас, които не пожелахме да станем техни поданици, затвориха по затворите и концентрационните лагери без съд и присъди. Затворите в Югославия: Идризово, Сремска Митровица, Ниш, Зайчар, Ковачевци, Калето, Земун и други, както и концентрационните лагери Голи Оток, Герово и други се напълниха с българи⁵. Все

---

² Венко Марковски, псевдоним на Вениамин Миланов Тошев (1915 – 1988) – писател, участващ в създаването на македонския книжовен език. Впоследствие преминава на пробългарска позиция, заради което лежи в концлагера Голи оток между 1956 и 1961 г. От 1965 г. се преселва в България (бел. ред.).

³ Блаже Коневски (1921 – 1993) – един от създателите на македонския книжовен език, въпреки че учи в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ под името Благой Йорданов Конев. Впоследствие именит поет, писател, филолог, ректор на Философския факултет на Държавния университет „Св. св. Кирил и Методий“ в Скопие (бел. ред.).

⁴ Името е събирателен образ за останалите „бащи“ на македонския език (бел. ред.).

⁵ Според доклад на ЦРУ от 20 юни 1951 г. в СФР Югославия функционират 39 концлагера, част от които са активни още по време на Втората световна война. Лагерът Герово се намира в близост до град Чабар, днешна Хърватия.

ки, който беше избягал от родината, първо минаваше през затворите.

Като студентка в Скопие върху мен и другите български студенти се упражни натиск да приемем югославско поданство. Ние категорично отказвахме. Ето защо бяхме арестувани и обвинени в шпионаж. Изпратиха ни в затворите, където безкрайните изтезания не можах да сломят българския ни дух. Затова ни превърлиха в концентрационния лагер Герово. Този лагер бе един от най-страшните. Никой от нас, оживелите свидетели, не можеше да повярва какво бе чудото да оцелеем в циментовите гробове на подземието, където без съд и присъди изгнивахме с години. Тези, които сме живи, вероятно се спасихме по Божията воля, защото по природните закони трябваше да сме мъртви и закопани при другите мъртвци. Въображението е слаб инструмент за възпроизвеждане на жестокостите. Трудно е да се разкаже за тези неописуеми изтезания. Ние бяхме лишени дори от най-скромните права, от които се ползват затворниците в страните с репресивно управление. Побощата и непосилните инквизиции имаха за цел да сломят духа на затворника, да го превърнат в послушно животно, та да започне да говори и пише това, което му се диктува. Интелигентни и умни младежи тук оскотяваха от студ, глад и страх.

По време на Тито в Югославия загинаха повече от 30 000 българи и над 200 000 минаха по затворите и лагерите. Във Вардарска Македония диктатурата унищожаваше всичко, което не действаше по сръбски, и всеки, който гръзнеше да се нарече българин, изчезваше безследно. Палачите не ги интересуваха дали си комунист, или фашист. Щом си българин, значи си враг.

На всички у нас, които мълчат за нашите страдания по политически съображения, искам да кажа, че там

загибах българци, загибах за България. Премълчаването на тази истина е меко казано престъпление. Щом ще говорим за истината, каквато и да е тя, колкото и жестока да е, трябва да я кажем. И аз съм длъжна да кажа истината. Смятам, че ще бъде престъпление от моя страна, след като останах жива и дойдох от смъртта, да не разкажа за мъртвите борци, загинали от зверствата, предпочитайки смъртта пред предателството. Аз се прекланям пред тяхното страдание.

Авторът
1.09.1996 г., София

ОТ ИДЕАЛИЗЪМ КЪМ ОТЧАЯНИЕ

*Заплатихме със себе си,
за да останем българи.*

ПОЛИТЕМИГРАНТСКОТО ДВИЖЕНИЕ В ЮГОСЛАВИЯ

Политическите отношения между България и Югославия се влошаваха. Радио „Скопие“ имаше 20 киловата предавателна станция, която се чуваше слабо в България. В македонската столица под диктовката на Белград бе взето решение да се закупи нова мощна радиостанция от 150 киловата, която да разпространява още по-добре фалшивата пропаганда на прогояника Кулишевски и други като него. Тази пропаганда по ефира тровеше съзнанието на недоволните, на обидените, на непослушните, на буйните глави, събудили се от латаргичен сън, на интелигенцията и на мечтателите за отворени граници. Някои жадуваха за частна собственост, други – за свободна търговия, трети бягаха от диктатурата и вярваха в нечуваната свобода на новия Титов социализъм.

Югославия ги приемаше враждебно. Нейните ръководители ги натикваха в затворите и концлагерите без съд и присъди, приписвайки им тежкото обвинение, че са изпратени като шпиони. Бегълците оставаха да гният там дълги години, за да не разнасят разочарованието си навън. Безправните нещастници понякога заплащаха с живота си, ако вдигнеха глава да протестират за човешките си права. Войводският им дух биваше ликвидиран с мъчения, по-тежки от онези във варварското минало.

След резолюцията на Коминформбюро⁶ в Югославия се започна бясна кампания против Съветския съюз, про-

---

⁶ На 28 юни 1948 г. организацията на комунистическите партии Коминформбюро приема резолюцията „За положението в ЮКП“, с която разкритикува политиката за самостоятелност на Йосип Броз Тито. След като той отказва да се отрече от своите позиции, се стига до разрыв в отношенията между тях и ЮКП е изключена от Коминформбюро (бел. ред.).

тив страните от социалистическия лагер и най-вече против България. Всички портрети на Сталин и Ленин бяха премахнати от учрежденията, фабриките, училищата, кината. Само Тито висеше величествено като пазител на държавата. В печата започнаха да изнасят най-ужасяващи факти за поробителите. Критикуваше се остро марксизмът-ленинизмът, като се изтъкваша недъзите на това учение, което не е приложимо за условията на напреднало свободолюбиво общество. Твърдяха, че този социализъм е нереален и няма нищо общо с действителността. Обвиняваша руснаците във вмешателство и експлоатация на югославските народи. Наричаха ги узурпатори, а не освободители, както ги провъзгласяваша в България. По книжарниците се появиха книги и брошури с агитация против диктатурата и насилието на варварския строй в СССР, който на практика се оказал порочен и накрънявал човешкото достойнство.

Ореолът на божеството Сталин беше оголен до такава степен, че всяваше омраза и отвращение с масовите убийства на милиони хора. Ораторите изнасяха доклади, държаша пламенни речи, в които предричаха глада и мизерията, заплашващи Съветския съюз и другите социалистически страни. По събрания, конференции и митинги се изтъкваше, че ако не са били сръбските войски и партизанското движение, Германия нямало да бъде победена. Винаги завършваша със заключението, че в света няма страна с по-голяма свобода и права на човека от новата форма на югославския социализъм. Във факултета ни изнасяха лекции за политическото положение, като ни доказваша с най-красноречиви факти, че комунизмът не чини⁷ пет пари като режим и че в Съветския съюз жизненото равнище на народа е по-ниско в сравнение с безработните в Америка. С множество примери потвърждаваша, че в Америка имало много по-

⁷ Не струва (остар.) (бел. ред.).

вече свобода, отколкото в социалистическите страни. По кината прожектираха филми, които показваха затворите и концлагерите на Сталин, рисуваха го като безпощаден убиец на руския народ, доказваха, че неговата диктатура се мъчи да завладее балканските народи, но свободолюбива Югославия няма да се предаде, докато е жив Тито.

Пред една студентска аудитория агитаторът Димитър Митрев, пристигнал от България в Македония за по-изгодна служба, нападна с най-арогантни думи Георги Димитров, като го обвиняваше в предателство спрямо българската интелигенция, в това, че е изпратил будни български синове в руските лагери. Той не е никакъв герой, а само руски агент, чието освобождение от Лайпцигския затвор е било подготвено от руснаците.

От високоставените служби ежедневно се критикуваше комунистическата партия в България, която е продала на безценница българския народ на руснаците и той влачи хомота на заробващ строй. Учеха ни, че комунизмът като идеология е осъден на загиване, защото идеята не е приложима в цивилизования век и връща човечеството назад.

По това време в Югославия започнаха масовите арести на комунисти и на българи, които не бяха съгласни с новите течения. Граждани, изявили симпатии към България, изчезваха безследно. Студентските ни ръководители не се появиха повече сред нас. Нищо не се узна за тях. Сякаш бяха потънали в земята. Затворите се пълнеха. Чувстваше се, че става нещо непонятно, объркващо, смразяващо. Хората се затвориха в своите черупки, потънаха в мълчание и страх. Раздути фрази натрапчиво крещяха, че по-демократична страна няма никъде по света, че единствено в Югославия има строй с нов тип социализъм.

С особена бдителност бяхме преследвани ние, българите от Пиринския край. Забелязах, че тетрагката, в която си пишех стиховете, беше задигната и колкото и да я търсих, не я намерих. Устата се заключваше и ако някой я отваряше не навреме, прибираха го през нощта или посред бял ден.

Пропагандата за новия строй, към който върви Югославия, стигаше по небедомни пътища до другите страни и пленяваше младите души. Броят на преминалите границата растеше неимоверно. Албанци, руснаци, чехи, унгарци, поляци, българи прииждаха да вкусят от Тимовия рай, устремени да живеят богатия живот в новата държава, изоставяйки родината си, без да мислят какво ги очаква. Всички, които пристигаха тук, бяха загържани от органите на УДБ⁸ (Унутренна държавна безбедност – македонската Държавна сигурност) за по няколко месеца или години в затворите и в концентрационните лагери, където биваха подлагани на най-жестоки инквизиции. Те или признаваха, че са изпратени като шпиони, за да спасят кожата си, или ги убиваха, защото не са признали. Оцелелите бегълци ставаха политически емигранти, диверсанти, невъзвращенци. Разочарованието ги удряше така силно, че дълго мислеха кой път да хванат, тъй като връщането им назад бе невъзможно. Най-често бягаха през гръцката или италианската граница, нелегално, с риск за живота си. Жестокостта и подозренията изпаряваха симпатиите към Югославия у онези, които оставаха. Но те се примиряваха, живуркаха в обреченост, живееха ден за ден. Бегълците гълтаха съдбовната отрова и живееха кучешки. Спяха на открито по парковете или по няколко души в малки стаи в крайните квартали. Най-често биваха изпращани да

---

⁸ УДБ (на бълг. Управление за държавна сигурност) – централизираният орган на разузнавателните служби и тайна полиция в СФР Югославия (бел. ред.).

копаят в мините, а които се отказваха, скитаха безработни и гладни. Пълнеха през лятото и есента пазарите, обикаляха като просяци и крадци на гребно.

Преминалите нелегално границата знаеха, че за тях вратите към родината са затворени, а пътят към Запада оттук беше забранен или безкрайно труден. Въпреки това бегълците прииждаха и емигрантското съсловие растеше от ден на ден. Недоволните от комунистическия строй бягаха поголовно. Но Югославия, разбира се, не хранеше никого даром. Незабавно за емигрантите бяха отпуснати по 3000 динара от фондовете на Обединените нации от спешно гласуваните кредити на американската камара за подпомагане. Западът изпрати грехи за 100 милиона долара, за да се облекат бегълците. Погрижи се да ги нахрани с кондензирано мляко и с консерви от УНРА⁹. Това подпомагане обаче не достигаше до политическите емигранти, защото беше обсебвано за бедното население на Македония и за българите, приели югославско поданство.

Милка Божикова, която беше очи и уши на УДБ, прие поданство още с пристигането си от Петрич. Тя първа получи кожено палто. Останалите нещастници ги залъгваха с подхвърляне на някой парцал и по някоя кутия кондензирано мляко. Ние и тук нямахме възможност да избираме пътя в живота си, защото имахме нечуваната смелост да не се плашим от злобата на тези, които мразеха нас и нашата родина. Те се опитваха да ни извият главите надолу и да ни покорят, за да угодят на своите вождове, купувайки заслуги с насилието над нас и с живота ни.

---

⁹ УНРА (на бълг. Администрация за помощ и възстановяване на ОН) – организация за подпомагане на страните, освободени от гържавите от Оста. Съществува до 30 юни 1947 г., когато е заменена от Международната организация по въпросите на бежанците (ИРО) (бел. ред.).

На нас, студентите от Пиринския край, още в самото начало ни бяха дали една сграда, където основахме „Пирински културен клуб“. Събранията ни се обявяваха понякога чрез вестник „Нова Македония“, за да се предаде по-голяма официалност пред обществото. Но след Резолуцията на Информбюро наименованието се смени с „Клуб на политическите емигранти“ с председател Радој Спасов. Като ученичка в гимназията бях културопросветник, в пансиона – културнопросветник, и в „Пиринския клуб“ – просветник. Където се показвах, все ме избираха за културнопросветник. Сякаш с този патент се бях родила.

Вместо политическите емигранти сами да избират своето ръководство, то им се напращваше отгоре, където подбираха свои послушници, продажни гушички, които бяха уши и очи на УДБ. Председателят Радој Спасов беше дошъл през 1947 година с един вагон багаж от България. Още с пристигането си взе югославско поданство. Ожени се за сръбкия и се настани на отговорна служба във Владата на Македония. Секретарят Палаханов също бе дошъл по това време. Прие югославско поданство и получи хубава работа. Милка Божикова от Петрич изучаваше новообразуващия се македонски език. Прие югославско поданство и я направиха редактор на вестника на политическите емигранти в Скопие въпреки очевидното ѝ бездарие. Държаха я на този пост, защото беше послушна и сътрудничеше на УДБ. Издаваше всички българи. На съвестта ѝ тежат доста човешки животи.

Ние, политическите емигранти от България, които няхахме югославско поданство, носехме лични карти с пресечена червена ивица на вътрешната страна на корицата, под която пишеше: „бугарски държавлянин“ (български поданик). Червеният знак означаваше:

„Внимание, опасен!“. Притежателите на тези лични паспорти не можеха да пътуват извън града или извън определеното им местожителство без разрешение от югославската или македонската УДБ¹⁰.

Политическите емигранти не можеха да бездействат. Въпреки че получаваха по 3000 динара от помощта на ООН, те трябваше да вършат нещо и властта ги ползваше за свои цели. Животът на политическите емигранти беше почти без стойност. Изгнаникът нямаше избор и цената му се определяше от новите господари в зависимост от ползата, която можеше да донесе. Тези бегълци бяха удобни машини за всякакви деяния, тъй като бяха извън законите, извън отечеството и нямаше кой да търси отговорност при изчезването им. Тези хора, жертвали се в името на борбата против покварената власт на комунистите, тук изживяваха пагубно разочарование. Сръбската власт бе решила да ги ликвидира като бъдеща сила на България. Доброволците, избрали трънливия път, очакваха помощ от нашата съседка. Вярваха, че ще им даде възможност да разбудят хората в България. Искях и аз да застана в първите редици, но не ми беше ясно точно как ще се борим и каква помощ ще получим от югославяните. Непрекъснато ни се набиваше в главата, че комунистическият режим в България не е желан от сънародниците ни, че отечеството ни е продадено на СССР и че ние трябва да се борим за освобождаването му от поробителите, като въведем принципи и идеи, достойни за човека и новото време.

Един ден бях повикана в УДБ.

– Ще отидеш в съда и ще подпишеш формуляр, че не си съгласна с политиката на българското прави-

---

¹⁰ През 1967 г. УДБ бива преименувана в СДБ (Служба за държавна сигурност) и едва тогава са формирани тайни служби на отделните републики в рамките на СФР Югославия (бел. ред.).

телство и ще станеш политически емигрант. И без това там имаш смъртна присъда. Ти не се върна, когато те повикаха.

– Добре! И каква ще е моята роля като политически емигрант?

– Ще се включиш в борбата против тамошния комунизъм и за освобождаването на отечеството ти от руските поробители. Ние ще ви помагаме да въдворите нов социализъм, който е без репресии и е свободолюбив и демократичен.

– Съгласна съм! Горя от желание да се боря за правдата и за свободата на моето отечество, но всичко е така объркано.

– Ти си права. Но трябва да се приспособяваш, защото истината и свободата се заплащат доста скъпо.

– Това не ме плаши. Ако мога да помогна на родината си, ще дам и живота си.

От неговия съвет разбрах, че трябва да се завържа за веригата, която ще ме присъедини към борческите идеали на емигрантите. Беше ме страх, защото бях обезверена от празните лозунги за правда и свобода, които не ми донесоха нито комунистическия, нито капиталистическия рай. Оставяхме се да ни водят слепци и глупци, които крещат за свободата, но аз не знаех кой ме води и точно накъде вървим.

Политическите емигранти бяха следени най-стриктно. В това число попаднах и аз. Обстоятелството, че съм свързала живота си с инж. Иван Георгиев, а не приемам тяхно поданство, много ги шокираше.

Един ден пак получих известие да се явя в УДБ.

– Извикахме те – обърна се към мене черноокият следовател, – за да ти възложим някои задачи. Ти познаваш добре много хора в България. Затова решихме да те изпратим зад граница с определена цел.

– Дошла съм в Македония с паспорт, господин началник, и само с паспорт ще се върна обратно, когато му дойде времето. И после трябва да ви кажа, че не съм способна да убивам хора, още по-малко – мои сънародници.

– Няма да убиваш! Никой не ти е казал такава нещo. Само ще изпълняваш някои задачи.

– Няма да отида!

– Няма да отидеш? Че ние няма да те питаме. Ще изчезнеш някой ден безследно. Получаваш 3000 динара от ООН-то и подписа декларация, че не си съгласна с политиката на вашето правителство. Там имаш заочно смъртна присъда. Ясно ли ти е? Ти си политически емигрант и трябва да ръководиш политическия подем, да извършваш велики дела. С наша помощ ще срутим угнетяващия комунизъм и ще освободим поробеното ти отечество от руснаците. Ние плащаме скъпо.

– Грешни пари не желая! – прекъснах го аз.

– Слушай, ще ти дам много пари. Пари – колкото искаш. Ще живееш като царица.

– Не ми трябва пари, опръскани с кръв. Моля ви, оставете ме на мира. Аз следвам, работя в Радио „Скопие“ и ако не мога с нищо да помогна на моя народ, не искам поне да му вредя.

– Ще отидеш и хоро ще играеш! Ще заминеш с наши хора. Още двама. Ако не желаеш да изпълниш тази задача, ще бъдеш ликвидирана.

– Не, няма да замина! – заявих твърдо и треснах вратата зад себе си.

След няколко дни моят годеник инж. Иван Георгиев, с когото споделих заплашващата ме беда, води разговор с началника на УДБ. Разминах се с жестоката участ да стана диверсант. От страх и чрез заплаха от смърт уж доброволно мнозина от емигрантите отиваха от-

въд границата. Опасността всеки миг да прекъсне жичката на нерадостния им живот ги следваше на всяка крачка. Хиляди пъти е по-добре да бъркаш с чужди ръце, за да вадиш кестените от огъня, отколкото да гориш своите. А маши се намират навсякъде.

Едни от „проверените“, вече обработени по затворите, преминаваха границата след обучение, за да изпълнят наложените им задачи, нямащи нищо общо с патриотичния дълг. Някои носеха пари на сръбски агенти, други трябваше да убиват набелязани жертви, трети предизвикваха пожари, събаряха мостове или организираха саботажи, с което причиняваха смъртта на хора, нанасяха материални щети. Пръскаха позиви, превеждаха през границата хора, недоволни от режима. Една от главните задачи бе да докарат колкото се може повече благонадеждни младежи, борещи се против комунизма. Ако някой от платените диверсанти би гръзнал да обърне гръб на илюзията за новия югославски строй или ако се осмеляваше да го критикува гласно, той изчезваше безследно или загълго, за да го обработят в затворите така, че на бялото да казва черно.

Жертвите, подведени от агитацията за богатия и свободен живот в Югославия, биваха превеждани по тайни канали. Тази мафия работеше твърде ловко и бе запламена скъпо.

Емиграцията растеше. Почти всеки подлъган младеж престояваше най-малко година в затворите или концентрационните лагери. Проверените и издържаните на мъченията биваха завербувани като диверсанти. Разочарованието не можеше да ги върне обратно в родината, защото всеки, който е избягал от нея, е осъден на смърт. Някои смелчаги с риск за живота си бягаха през другите граници към западните държави, но сръбските власти ги дебнеха и убиваха по границите.

Емигрантите диверсанти, минаващи българската гранична бразда, бяха натоварвани с различни задачи, но в услуга на УДБ, а не за освобождение на отечеството ни от руснаците. Устната поща често съобщаваше, че Х или Y е загинал в опасна конспирация. Наистина, смелите синове на майка България тук бяха хиксове и игреци, чиито истински имена не бяха важни.

За да убият мъката и страха си, повечето диверсанти живееха ден за ден. При всяко завръщане от нелегалната командировка оцелелите празнуваха шумно и пълнеха кръчмите, където се напиваха здравата. Тези пожертвани синове на коварното време бяха привели глави пред безизходицата на черната си съдба.

Веднъж получих съобщение, че за известно време ни се забранява да посещаваме Клуба на политическите емигранти. Имало ремонт. Само за няколко дни сградата бе боядисана и мебелирана с красиви фотьойли и канапета. Всички стаи бяха застлани с персийски килими. По стълбите до външните врати се изопнаха цветни пътеки. Остързаният и гол клуб, в който понякога се събираха нещастните безотечественици, сега се преобрази в богато уреден уютен дом. Достъп до клуба обаче имаха само емигрантите, които бяха взели югославско поданство и бяха посветени в тайната на играта.

Всичко бе готово, когато в града пристигнаха гости от ООН. Комисията от Обединените нации тържествено бе заведена в новия вълшебен дворец. Тези джентълмени бяха дошли от загриженост и с благородната цел да проверят на място как живеят политическите емигранти, дали са доволни жертвите на комунистическия режим от помощта на свободните народи. Но в изящната обстановка на клуба бяха поставени „нови“ политически емигранти. Облечени в хубави грехи сърби с охранени физиономии и дебели вратове, избръсна-

ти гладко и парфюмирани като за любовна среща изпъваха клуба. Манекените непринудено играеха карти, шах и бiliarд и с възхищение посрещаха скъпите гости.

Комисията извади тефтерите, задаваше въпроси на „политическите бежанци“, а преводачът, изпратен от Белград, с усмивка превеждаше на английски и убедително съобщаваше отговорите на мнимите герои за ужасната трагедия и непосилния живот в страните на комунистическия „рай“ отвъд „желязната завеса“.

„Политическите емигранти“ с възторг изказваха благодарности за богатия живот и добрите условия, които югославската власт им осигурява. На развален английски специално подготвен човек благодари на представителите на Обединените нации за помощта, която те така щедро изпращат.

„Емигрантите“ изръкопляскаха на своя „сънародник“ за достойната реч, с която защити честта им като борци и благонадеждни съюзници на свободния свят.

Цялата комедия бе добре изиграна постановка на УДБ, която за такива измами нямаше конкуренти.

Комисията напусна емигрантския клуб с отлични впечатления и от обстановката, и от разговорите с „борците“ – тези смели мъже, на които можеше да се разчита. Чуждестранните дипломати щяха да докладват в ООН изводите си, които щяха да предизвикат похвали за югославската политическа дейност. Нямаше да забравят и наградата – кредити за правителството, а към сръбските банки щяха да потекаат долари.

Докато траеше заблудата на важните гости, истинските емигранти скитаха друпави, въшливи, гладни и брадясали, а в погледите им се четеше повече отчаяние, отколкото жажда за борба.

Още на гругия ген, след като комисията напусна града, клубът придоби мизерния си вид и в него вече

можеха да се събират бедните, истинските емигранти. Артистите си бяха отишли. Тайната за пребиваването на представители на ООН по неизвестни пътища стигна до ушите на невъзвращенците. След около месец се състоя събрание, на което бунтарите разкритикуваха тази нечестна хитрина. Повечето от политическите емигранти бяха напласени. Бяха преминали през ужасните инквизиции и страхът ги бе научил да мълчат и да изпълняват нарежданията на тукашната власт. Но на това събрание един студент по право, притежаващ ораторски дар и под наплива на войводската му кръв, взе думата:

– Е, как изпратихте комисията на ООН, господин председателю? Не те ли запитаха дали си виждал изобщо границата и как се минава тя с това дебело шкембе? А не ви ли прегледаха зъбите за зъбен камък и вратовете за въшки, с които сме пълни ние? Защо ни забранихте да идваме тук? Това е престъпление. Ако разкрием злодеянията ви, ще изпаднете в ярост. Ако роптаем срещу вашите гадости, ще ни заплашвате. Нали? Не се ли срамувате, че излъгахте безогледно, за да се подмажете, скривайки истината, с която щяхте да се компрометирате пред височайшите гости? Сънародници, нека не забравяме, че ние избягахме тук, подгонени от неправдата на сталинската система, от безправието, от това, че вратите на университета без подкупи са затворени за децата на народа, че ни взеха вярата и ни наложиха вяра на насието... Ние не сме слепци и виждаме безобразията, господството на директорите по фабриките и заводите, големите партийни функционери, които се окръжиха с дебели килими и с любовници. На село къщите опустяха, взеха ни нивите, ограбиха имотите и ние, младежите, напуснахме земята. Лишиха ни от личната собственост, за да сме

материално зависими от тази власт. Чакаме като животни на гълзите опашки за най-елементарното – за хляба, за хранителни продукти. Нашите възрожденци Раковски, Каравелов, Васил Левски също са идвали тук и са повеждали борба, но и те не са били приемани радушно и са били принуждавани да напуснат разочаровани Сърбия, въпреки че сръбският крал не ги е подлагал на непосилните и жестоки мъчения, с каквито ни унищожават сега при новия Титов социализъм. Слагат ни въжето на шията, за да вършим не това, което е в наша полза и за което сме дошли – да се борим за свободата на отечеството ни от робството на „големия брат“. Избягахме в „демократична“ Югославия, за да се борим самостоятелно, за да извоюваме националната идентичност на нашия народ и да не сме подвластни на руските окупатори. Останахме жестоко излъгани! УДБ ни използва за свои цели, превръща ни в маши и ние вършим предателство спрямо самите себе си, като станаме техни съучастници. Дошли сме тук, за да видим как нашата Македония, изконната наша земя, е посърбена и наречена Южна Сърбия. Тук се учи сръбски език и сръбите диктуват политическото положение на тези наши братя...

– Стига си говорил! Млъкни! – почервенял от злоба, се обади от председателското място Радој Спасов.

– Аз ли да не говоря? – продължи студентът Тодор Разсолков. – Ние не искаме за председател тебе – югославски поданик, който е дошъл с влак, пълен с багаж, от България през 1947 година. Искаме, настояваме за свободни избори. Искаме ние, емигрантите, сами да си изберем ръководство и председател, а не да ни натрапват посърбени българи. За какво сме избягали и са се почернили нашите майки? Домовете ни запустяха, за какво? Избягали сме да се борим, а за какво се борим?

Къде е духът на Ботев, на Левски, на Караджата? Глагът ни кара да мислим само как да напълним празните си stomasi. Нашето жалко съществуване, ограничеността и ужасният страх сломиха борческия ни дух и ние не сме политически емигранти, ние сме най-обикновени бежанци и просяци.

В родината ни цари диктатура. Човек не може да изкаже, нито да пише собственото си мнение. Не се позволява свободно пътуване в чужбина. Хората се принуждават да бягат през граница.

Изборите се фалшифицират, за да натрапват на народа хора прости, избрани отгоре, послушни и верни партийци, които никои не познава. После се съобщава, че изборите са спечелени сто на сто. Никои не вярва нито на пресата, нито на радиото. Народът ни е жертва. Той е мамен и експлоатиран от партията, която се бори само за власт. Комунистическата партия е малцинство в сравнение с народа. Тя е създадена за властване над онези, които не членуват в нея. Ние сме свидетели как смелата интелигенция се бори с обединената посредственост, срещу заробването на обществото, срещу разрухата на икономиката, срещу упадък на културата. Ние сме дошли тук, защото не сме могли да понасяме това насилие. В България няма свобода! Няма свобода нито на словото, нито на перото. В България ни караха насила да се пишем в паспортите македонци, въпреки че сме българи. В Пиринския край дойдоха удбаши, които ни учеха на език, но-вообразуван със сръбски гуми. С нашата националност се манипулираше, за да угодят на поробителя, който е виновен за присъединяването на Македония към Сърбия. Сталин ни пожертва, за да угоди на Тито, и сега се извършва нечуван геноцид в Македония и нашия народ го посърбават, а Македония нарекоха Южна Сърбия.

Партийците мълчат. Те са обединени в разлагаща сила и забогатяване. Те заличиха нашите земи, заличиха народните традиции, които не изчезнаха даже през петвековното турско робство.

Нашата цел не е да служим на югославската власт да провежда своята асимилаторска политика, залъгвайки ни с новия си социализъм, който не се отличава от диктатурата, тъй като също е без опозиция и цялата власт е в ръцете на една-единствена партия. Ние всъщност жертваме живота си, за да помагаме на хора, които също не ни обичат, не ни гарантират свободата и не ни съдействат да се борим. Напротив, сърбите тук ни погубват, за да няма нищо българско. Съотечественици, бъдете готови да умрем за България!

Всички станахме на крака. Като отприщен бент се разля мощно ура... „Да живее България!“

Ръкопляскания изпратиха последните думи на смелия студент Тодор Разсолков, който повече не се появи сред нас. Той изчезна безследно. Страшният урок от това събрание ни обезкуражи. Робското мълчание за дълго запечата устата ни в „най-свободната страна“, в която се строеше „новият“ социализъм.